

Ar pagrįstai paskolų palūkanų normos siejamos su VILIBOR?

Atnaujinta 2009 10 22

Šiandieninę Lietuvos ekonomikos krizę, kuri buvo prognozuota jau prieš kelerius metus ir kurios pirmuosius padarinius spėjo skaudžiai pajusti dauguma gyventojų bei įmonių, sukėlė daug veiksmų, tačiau akivaizdu, kad pati svarbiausia priežastis buvo visiškai neatsakinga bankų skolinimo politika. Panašiai kaip JAV bankai tikėjosi išvengti kredito rizikos, susijusios su nusikalstamai neapdairiai išduodamomis paskolomis, parduodami jas mažiau informuotiems (tiksliau, suklaidintiems) investuotojams, taip ir Lietuvos bankai veikiausiai tikėjosi, kad didžiausias rizikas pavyks sėkmingai perkelti ant skolininkų pečių. Besivystančios, nebrandžios rinkos sąlygomis jiems tai puikiai sekėsi daryti, tad atrodė, jog bankų interesus puikiai atitinkanti sistema leidžia vykdyti beatodairišką ūkio kreditavimą ir, žinoma, mėgautis greitais pelnais. Deja, kredito ir nekilnojamojo turto burbulo sprogo pasekmės buvo daug juodesnės negu ryžosi pripažinti ir analizuoti savo blogiausiuose kreditavimo politikos scenarijuose bankų strategai (tam įtakos galėjo turėti ydingos atlyginimų ir skatinimo sistemos). Bankai savo ankstesnių veiksmų katastrofiškų padarinių kol kas išvengė – skaudžiausias ekonominės krizės smūgis kol kas tenka besiskolinančiam privačiam sektoriui, kuriam dramatiškai pablogintos skolinimosi ir skolos aptarnavimo sąlygos. Tačiau yra žymi ir vis didėjanti rizika, kad tiek bankų, tiek didėjančių mokesčių spaudžiamas privatus nefinansinis sektorius nesugebės ilgai atsilaikyti ir ekonominė recesija progresuos į ilgalaikę ūkio depresiją, finansinę krizę ir galiausiai socialinį sproginimą.

Šiame straipsnyje nagrinėsime vieną finansinį instrumentą, kurio dėka bankai bent iš dalies gali vienašališkai reguliuoti skolinimo sąlygas, konkurencijos bankų sektoriuje lygį, savo pelningumą ir portfelių struktūrą. Konkrečiau tariant, nagrinėsime bankų teisę nustatinėti VILIBOR palūkanų normas ir tokiu būdu daryti tiesioginę įtaką litais išduotų paskolų kainai. Pateiksime argumentus, kad galiojanti tvarka yra ekonomiškai nepagrįsta, neteisėta ir skolininkams nešanti šimtus milijonų litų nuostolio.

VILIBOR palūkanų normos – tai vidutinės tarpbankinės palūkanų normos, už kurias bankai pasirošę skolinti lėšas litais kitiems bankams. Šiuo metu VILIBOR normos nustatomos kiekvieną darbo dieną apskaičiuojant septynių šalies komercinių bankų pateikiamų kotiruočių vidurkį (atmetant didžiausią ir mažiausią skelbiamų palūkanų reikšmę). Skaičiuojamos ir skelbiamos 1 nakties, 1 savaitės, 2 savaitių, 1 mėnesio, 3 mėnesių, 6 mėnesių ir 1 metų trukmės VILIBOR palūkanos. Iš Lietuvos banko skelbiamos statistikos matyti, kad aktyvus skolinimas tarpbankinėje rinkoje vykdomas tik ne ilgesnės nei savaitės trukmės skolinimo sandoriais, o ilgesnės nei trijų mėnesių trukmės skolinimo praktiškai nėra (daugelį mėnesių neužfiksuoja vienas sandoris, o pavieniai faktiniai sandoriai yra ypač mažos vertės). Pažymėtina, kad būtent pagal šiu, 3, 6 ir 12 mėnesių trukmės VILIBOR kotiruočių dinamiką paprastai nustatomos litais su kintama palūkanų norma išduotų paskolų palūkanų normos, taikant formulę vidutinė VILIBOR norma plius individuali kredito marža.

Bankams užtenka skelbti, kad jie „pasirengę skolinti“ kitiems bankams už didesnę palūkanų normą, ir tai turi tiesioginę ribinę įtaką jų uždirbamoms pajamoms už skolinimą gyventojams ir įmonėms. Maža to, nėra jokios realios apsaugos nuo ekonomiškai nepagrįsto VILIBOR palūkanų kėlimo. Tarkim, jei konkrečią dieną du bankai dėl kokių nors priežasčių paskelbtų, jog yra pasirengę skolinti už 100 proc. metinių palūkanų, VILIBOR tą dieną pašoktų dešimtimis procentų (skaičiuojant vidurkį, vieno banko kotiruotė būtų atmesta kaip didžiausia, tačiau antroji nepagrįstai išpūsta kotiruotė tiesiogiai ir labai reikšmingai įtakotų oficialųjį VILIBOR).

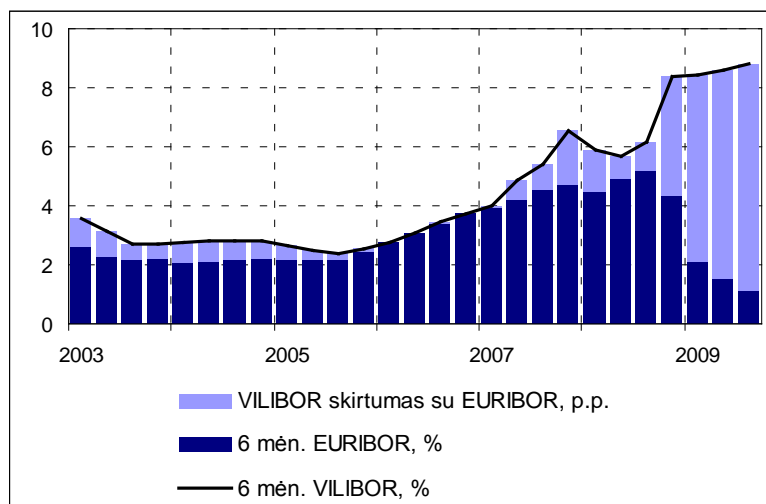
Logiška, kad nustatant paskolų su kintama palūkanų norma kainą, ją reikia susieti su kokiu nors rinkos sąlygas ir finansinių išteklių pritraukimo kaštus atspindinčiu rodikliu, ir daugelyje išsivysčiusių finansų rinkų yra priimta įvairių finansinių instrumentų kainas sieti su tarpbankinės rinkos palūkanomis. Tačiau yra bent keletas esminių skirtumų, dėl kurių aklas šios tvarkos kopijavimas

Lietuvos rinkai yra visiškai nepateisinamas. Pavyzdžiui, Europos tarpbankinėje rinkoje dalyvauja daug didesnis bankų skaičius, keliami aukšti reikalavimai dėl jų reitingo, dydžio, etikos standartų laikymosi ir t.t., o išvystyta išvestinių finansinių instrumentų rinka neleidžia tarpbankinės rinkos palūkanų normoms nukrypti nuo ekonominio fundamento. Lietuvos atveju vos kelių bankų deklaruojamas „pasirengimas skolinti“ už tam tikrą kainą vertintinas daugiau kaip įteisintas institucinis kartelis, o ne efektyvios rinkos mechanizmas.

Gyventojams ir verslui išduotų paskolų palūkanų normų susiejimas su rinkos rodikliais yra teisėtas tik tuo atveju, jei viena iš sandorio šalių (bankas) neturi galimybių vienašališkai manipuliuoti ar daryti reikšmingą įtaką tam rinkos rodikliui. Kadangi minėtas rodiklis, VILIBOR, nustatomas tik kelių bankų ir yra rimtų įtarimų, kad VILIBOR nustatymo mechanizmas neužtikrina ekonomiškai pagrįstų normų nustatymo, kiekvienas VILIBOR palūkanas įtakoiantis bankas turėtų įrodyti, jog jo kotiruotės yra pagrįstos ir tinkamai atspindi finansinių išteklių pritraukimo kaštus.

Neginčijami įrodymai apie VILIBOR pagrįstumą niekada nebuvo pateikti, o aiškinant VILIBOR virąžus dažniausiai apsiribojama abstrakčiais teiginiais. Pavyzdžiui, teigiama, kad išaugęs VILIBOR indeksas atspindi padidėjusią skolinimo riziką, išaugusį bankų atsargumą, sugriežtintą skolinimo politiką ar padidėjusią visos šalies kredito riziką (nuoroda: <http://www.lb.lt/lt/klausimai.htm#vilibor>). Šiek tiek gilesnė ekonominė analizė verčia abejoti šiais teiginiais, ir nors jie gali iš dalies paaiškinti VILIBOR kitimo *tendencijas*, tačiau jokių būdu nepagrindžia VILIBOR palūkanų normų *dydžio*.

VILIBOR IR EURIBOR normų dinamikos palyginimas

Konkretumo dėlei nagrinėkime 6 mėn. trukmės VILIBOR palūkanų normas, kurios pastaruoju metu svyruoja apie 8,5 proc. (žr. paveikslą). Galima pademonstruoti, kad tik palyginti nedidelė šių palūkanų normų dalis yra objektyviai pateisinama finansinių resursų pritraukimo kaštais ir premijomis už rizikos prisiėmimą. Panagrinėkime objektyvias šios palūkanų normos dedamąsias:

(1) Bazinė finansinių išteklių pritraukimo kaina Europoje. Europos bankų skolinimosi kaina (6 mėn. trukmės EURIBOR metinė palūkanų norma) pastaraisiais mėnesiais svyravo apie 1,2 proc.

(2) Lietuvos komercinių bankų finansinių išteklių, *denominuotų eurais*, pritraukimo kaina. Naujausiais Lietuvos banko statistikos duomenimis (liepos mėn.), vidutinės palūkanos mokamos indėlininkams už indėlius eurais buvo 2,8 proc. Šis rodiklis apskaičiuotas imant įvairios trukmės indėlių eurais vidurkį, įskaitant lėšas klientų einamosiose sąskaitose (neterminuotus indėlius). Vertinant lėšų pritraukimo kaštus ne ilgiau kaip 6 mėn. trukmei, bendroji svertinė palūkanų norma būtų dar gerokai mažesnė, bet dėl statistinių duomenų trūkumo tarkim, kad ji taip pat yra 2,8 proc. Palūkanų normos, pateiktos (1) ir (2) punktuose, nėra griežtai tiesiogiai palyginamos ir skirtumą tarp jų reikia

interpretuoti atsargiai. Vis dėlto akivaizdu, kad skirtumas tarp lėšų pritraukimo kaštų nėra labai didelis, o jį daugiausia lemia didesnė Lietuvos komercinių bankų rizika.

(3) Devalvacijos rizika. Bandydami pagrįsti VILIBOR svyravimus, VILIBOR šalininkai pažymi nepasitikėjimo nacionaline valiuta riziką, arba valiutos devalvacijos riziką. Iš rinkos duomenų ją lengva apytiksliai nustatyti analizuojant analogiškos trukmės litais ir eurai denominuotų Vyriausybės vertybinių popierių (VVP) kainas antrinėje rinkoje. Kadangi skolininkas yra tas pats (LR Vyriausybė), o kitos šių vertybinių popierių savybės taip pat beveik nesiskiria, tai jų pajamingumo skirtumas iš esmės yra premija investuotojams už lito nuvertėjimo rizikos prisiėmimą. Taigi, 6 mėn. trukmės litais denominuotų Lietuvos VVP metinis pajamingumas siekia maždaug 6,5 proc., o analogiškų VVP, denominuotų eurai, pajamingumas yra apie 5 proc. Reiškia, pusmečiui suteikiant paskolą litais, su valiutos devalvacijos galimybe siejama rizika rinkoje šiuo metu vertinama apie 1,5 proc.

Nesunku apskaičiuoti, kad bazinė ekonomiškai pagrįsta 6 mėn. trukmės VILIBOR komponentė yra maždaug 4,3 proc. (t.y. 2,8% + 1,5%), nors pati VILIBOR norma, kaip minėta, svyruoja apie 8,5 proc. Tad ar verta stebėtis, kad bankai nenori realiai sudarinėti tokių sandorių, t.y. faktiškai neatsiranda bankų, norinčių tarpbankinėje *skolintis* už tokias palūkanų normas. Galima pateikti paprastą pavyzdį – jei tipiniam bankui reikia pasiskolinti 1 mln. litų, jis gali:

- pasiskolinti reikiamą sumą eurai mažmeninėje rinkoje (mokėdamas maždaug 2,8 proc. metinių palūkanų arba marginaliai daugiau, kad sugebėtų pritraukti naujų lėšų),
- konvertuoti juos į litus,
- apsidrausti nuo lito devalvacijos rizikos savo balanse 1 mln. litų padidindamas LR euroobligacijų portfelį ir tiek pat sumažindamas litais denominuotų LR VVP portfelį (dėl to prarandamų palūkanų vertė 1,5 proc.).

Vertinant finansinių išteklių pritraukimo kaštus, galbūt teisinga atsižvelgti ir į kitas banko išlaidas – bankai moka atlyginimus darbuotojams, patiria pastatų eksploatacijos išlaidas ir t.t. Net jei visa tai reikia įtraukti į analizę, tai neturėtų stipriai iškreipti bendro vaizdo. Pavyzdžiui, 2006 m., kai 6 mėn. VILIBOR normos buvo tik marginaliai didesnės už EURIBOR normas ir vidutiniškai sudarė 3,3 proc., vidutinės indėlių eurai palūkanų normos sudarė 1,8 proc., taigi skirtumas nebuvo žymus (1,5 proc. punkto). Į šį nedidelį skirtumą “tilpo” ir devalvacijos rizikos premija, ir visos kitos minėtos bankų išlaidos.

VILIBOR šalininkai teigia, kad bankai skolindami vieni kitiems rizikuoja daugiau negu bankams skolinantys indėlininkai, nes gyventojų indėliai yra apdrausti įstatymu. Galbūt iš tiesų bankai yra labai rizikingi, ir vieni bankai nepasitiki kitais, tačiau tuomet kyla natūralus klausimas – kodėl už bankų rizikingą veiklą ir neatsakingą bumo metu vykdytą plėtrą turi mokėti skolininkai, mokantys dideles palūkanas, susietas su VILIBOR normomis.

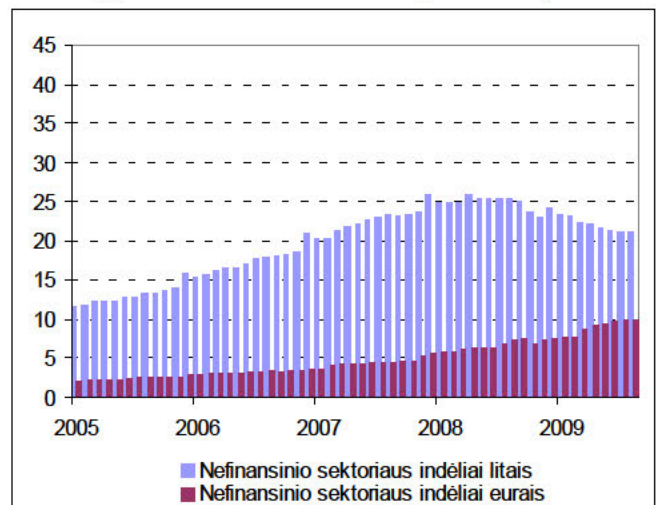
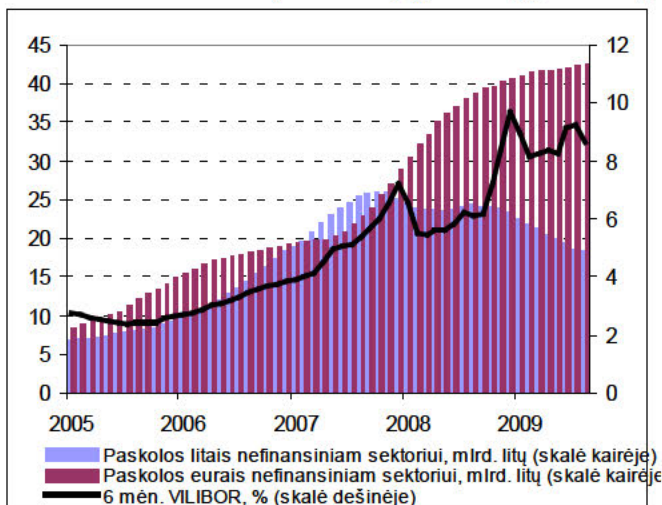
Iš ankstesnės diskusijos taip pat akivaizdu, kad VILIBOR skirtumo su EURIBOR anaipol nepaaiškina devalvacijos rizikos premija, tad jei finansinių lėšų pritraukimas bankams išties yra labai brangus, tuomet kodėl gyventojams ir įmonėms eurai išduotų paskolų palūkanų mokėjimai yra tokie nedideli palyginti su litais denominuotų paskolų aptarnavimu? Galbūt litais pasiskolinę subjektai dabar moka ir už anksčiau pigiai eurai pasiskolinusius subjektus, kurių bankams nepavyko “prigauti” ir priversti mokėti daugiau (nes bankai turi faktines galimybes spausti tik litais pasiskolinusius)? Tokia kainodara turėtų susilaukti vienareikšmiško teisinio įvertinimo.

VILIBOR šalininkai taip pat pateikia argumentus, kad aukštos VILIBOR normos yra pateisinamos, nes litais denominuotų indėlių palūkanų normos iš esmės atitinka VILIBOR palūkanas. Tačiau tai vėlgi yra klaidinantis teiginys, kadangi bendra svertinė indėlių litais pritraukimo kaina, naujausiais liepos mėn. duomenimis, sudarė apie 4,5 proc. (didelė dalis indėlių laikoma einamosiose sąskaitose, ir už šias lėšas bankai moka tik labai mažas palūkanas).

Kitas labai svarbus klausimas yra, ar bankai, skelbdami VILIBOR kotiruotes, turi vienintelį tikslą realiai ir tiksliai įvardyti savo finansinių išteklių ir prisiimamų normalių rizikų kainą. Visiškai ne – niekas nenuneigs, kad bankai gali naudoti VILIBOR kaip strateginį finansinį instrumentą kredito plėtrai, savo pelningumui, konkurencijos lygiui, valiutinės pozicijos rizikai reguliuoti ir kitais tikslais, kurie potencialiai iškreipia šį rodiklį, kaip teisingos paskolų kainos įvertį.

Štai 2003-2006 m. VILIBOR normos nedaug tesiskyrė nuo atitinkamų euro zonos EURIBOR normų. Gyventojai ir įmonės buvo ekspertų ir valdžios atstovų labai aktyviai skatinami imti paskolas ta valiuta, kuria uždirbamos pajamos (litas). Fiksuoto valiutos kurso sąlygomis skirtumas tarp litais ir eurai denominuotų paskolų palūkanų buvo labai menkas. Nustatant gana nepalankias fiksuotas paskolų palūkanas ūkio subjektai buvo skatinami skolintis kintamomis palūkanomis. Šiame kontekste daugelis besiskolinančiųjų formavosi labai natūralius, tačiau trumparegiškus lūkesčius apie gana nedidelę palūkanų litais išaugimo riziką ir ėmė litais denominuotas paskolas su kintamomis palūkanomis. Tačiau iš besiskolinančiųjų praktiškai niekas nesuvokė kokios dramatiškos rizikos yra prisiimamos, o daug geriau informuotų bankų ekspertų ir valdžios atstovų vertinimais bei atitinkamomis kainodaros paskatomis buvo skatinama priimti būtent tokius sprendimus, t.y. skolintis litais ir kintamomis palūkanų normomis. Kas gali paneigti galimybę, kad bankų strategai iš anksto galėjo planuoti kelti VILIBOR ir kartu palūkanų normas litais ekonominio sukrėtimo atveju, t.y. kad buvo vadovaujama logika “dabar skoliname pigiai, teisiškai susaistome ilgalaikiais įsipareigojimais, o kai reikės – pakelsime palūkanas”? Prisiminkime – juk buvo laikais būsto paskolas imantiems asmenims individuali kredito marža būdavo sumažinama net iki absurdiškai mažų ir ekonomiškai nepagrįstų 0,3 proc. (taigi, paskolų palūkanų normos – VILIBOR plus ši marža). Peršasi dvi išvados: arba VILIBOR niekada neatspindėjo realių finansinių išteklių pritraukimo kaštų, arba išduodant tokias “dempinguojamas” paskolas būdavo aiškiai ir sąmoningai planuojama vėliau VILIBOR pakelti. Situacija labai primena JAV būsto rinką, kurioje būdavo išduodamos vadinamosios pritaikomų palūkanų normų būsto paskolos (angl. ARM – adjustable rate mortgages), kurių palūkanos iš pradžių buvo nustatomos nepagrįstai žemos, tačiau sutartyje numatoma po kelerių metų jas ženkliai pakelti. Lietuvos atveju jos pakeliamos netgi ne šalių sutarimu, o tiek, kiek reikia bankams. Pažymėtina, kad šiuo metu paskolos valiutos keitimas „pagautiems“ skolininkams nėra lengva išeitis, nes keičiant paskolos valiutą iš naujo perskaičiuojamos ir drastiškai pakeliamos individualios kredito maržos (be to, skolininkai prisiima valiutos kurso riziką, ir neretai reikalaujama papildomo paskolos įkeitimo).

VILIBOR ir bankų balansų (paskolų portfelių bei indėlių) valiutinės struktūros pertvarkymas

Kita galima priežastis, dėl kurios bankai turėjo paskatas kelti VILIBOR normas, yra bankų valiutinės pozicijos valdymas, t.y. tam tikras apsidraudimas nuo devalvacijos. Keldami VILIBOR normas ir kartu paskolų litais palūkanų normas, bankai gyventojams ir įmonėms sudarė paskatas skolintis eurais (žr. paveikslą). Kartu buvo didinamos palūkanos už indėlius litais, ir, beje, skirtumas tarp terminuotų indėlių litais ir eurais palūkanų normų tapo daug didesnis negu yra pateisinamas devalvacijos rizika (žr. diskusiją apie devalvacijos rizikos kainą iš LR VVP palūkanų normų). Indėlių litais palūkanų normų didėjimas, viena vertus, sudarė įspūdį, kad VILIBOR didinimas yra pagrįstas, tačiau daug svarbesnis aspektas tas, jog bankai tokiu būdu didino savo ilgą atvirą poziciją eurais. Tai reiškia, jog bankai siekė didinti eurais denominuoto turto (paskolų) dalį ir mažinti eurais denominuotų įsipareigojimų (indėlių) dalį. Devalvacijos atveju daugiausia praloštų indėlininkai (didžioji dalis indėlių laikoma litais) ir skolininkai (daugiausia paskolų išduota eurais). Tuo tarpu Skandinavijos bankų atstovai ne kartą žiniasklaidoje tvirtino apie savo pasirengimą Baltijos šalių valiutų devalvacijoms (nors, žinoma, kartu išreiškė nepritarimą joms). Taigi, tokį bankų portfelių pertvarkymą galbūt galima vertinti kaip strateginį žingsnį, didinantį devalvacijos neigiamas socialines pasekmes, mažinantį devalvacijos tikimybę ir gerinantį pačių bankų apsidraudimą prieš devalvacijos galimybę.

VILIBOR normų nustatymo galimybė taip pat yra tam tikras būdas reguliuoti bankų konkurencijos lygį rinkoje. Užtenka suvokti žaidimo taisykles, kad įvertintum unikalią tarpbankinės rinkos teikiamą galimybę bendrai nustatinėti bankams palankią paskolų kainą. Visiškai nesuprantama, kodėl bankai turėtų karštingai rungtis tarpusavyje bandydami nustatyti kuo konkurencingesnę tarpbankinio skolinimo kainą (kai netgi nevyksta skolinimo sandorių!) vietoje to, kad galvotų apie savo portfelių pelningumo didinimą. Su ekonomikos pradžiamoksliu susipažinę konkurencijos sergėtojai tokiu atveju turėtų iškart įžvelgti konkurencijos ribojimą ar bent galimybę ją neteisėtai riboti. O jei yra bent hipotetinė galimybė, tai paskolų palūkanų normų siejimas su VILIBOR normomis yra akivaizdžiai neteisėtas.

Jei VILIBOR didinimas iš tiesų buvo nepagrįstas, gyventojai ir įmonės dėl to patiria milžiniškus nuostolius. Dėl patikimos statistikos trūkumo juos tiksliai įvertinti sunku, tačiau galima pateikti bent apytikrius vertinimus. Naujausiais rugpjūčio mėn. duomenimis, litais išduotų paskolų namų ūkiams ir įmonėms suma sudarė apie 18 mlrd. litų. Kaip žinia, didžioji dalis paskolų išduota kintamomis palūkanų normomis. Jei darome prielaidą, kad per pastaruosius metus 70 proc. besiskolinačiųjų litais patyrė nepagrįstą 3 proc. punktų palūkanų normos padidėjimą, tai jų nuostoliai dėl to siekia beveik 400 mln. litų. Be to, litais išduotų paskolų portfelis per metus, palyginti su 2008 m. rugpjūčiu, sumažėjo 6 mlrd. litų, o eurais denominuotų paskolų portfelis per tą patį laikotarpį išaugo beveik 4 mlrd. litų, ir tai yra glaudžiai susiję su tuo, jog nemažai skolininkų buvo priversti keisti paskolos valiutą į eurus, patirdami papildomus su konvertavimu ir rizikos pervertinimu susijusius kaštus. Taigi, vien per vienerius metus gyventojų ir įmonių patirti nuostoliai gali sudaryti 400-800 mln. litų. Beje, atsižvelgiant į tai, kad bankų sektorius iš esmės valdomas užsienio rezidentų, o naujo kreditavimo apimtys yra itin menkos, šie finansiniai srautai iš privataus sektoriaus į bankų sektorių tiesiogiai neigiamai veikia tarptautinius finansinius srautus (mokėjimų balansą). Kaip žinia, tik ekonomikos gebėjimas generuoti tvarius finansinius srautus iš užsienio leis ekonomikai nenuslysti į gilią depresiją, tad makroekonominiu požiūriu bankų "subsidiavimas" ir jų nuostolių dengimas namų ūkių ir verslo sąskaita yra labai skausmingas ir gal net ekonomiškai pražūtingas reiškinys.

Svarbus ir tas aspektas, kad daugelio būsto paskolų trukmė, vertinant pagal tarptautinius standartus, yra labai ilga (juk Lietuvoje egzistavo toks reiškinys kaip net keturiasdešimčiai metų (!) išduodamos būsto paskolos), tad daugelio būsto paskolas paėmusių namų ūkių didžiąją dalį reguliarių paskolos mokėjimų sudaro vien palūkanų mokėjimai. Tai reiškia, kad palūkanų normų padidėjimas keliais procentiniais punktais mėnesinius mokėjimus bankams padidina dešimtimis procentų. Kyla mažai abejonių, kad per ateinančius metus, esant tokiai ekonominei ir užimtumo situacijai, tūkstančiai šeimų ir be šios papildomos naštos nesugebės išsimokėti paskolų.

Nuolatos girdime, kad VILIBOR normas nulemia rinka (nors realiai tai yra 5-7 kasdien kotiruotes paskelbiantys komercinių bankų darbuotojai!). Mes gi manome, kad tarbankines skolinimo normas gali lemti strateginiai konkrečių bankų sprendimai ir kad jos nebūtinai atspindi finansinių išteklių pritraukimo kainą. Bet kokių atveju apstu argumentų, kad ta “rinka” atsitiktinai ar neatsitiktinai veikia taip, kad būtų sumažinti dėl aplaidžių ankstesnių sprendimų ir paskolų dempingavimo patiriami nuostoliai, padidinti bankų paskolų eurais portfeliai ir taip apsidrausta nuo valiutos kurso rizikos. Tad klausimas yra, ar bus leista šiai gaivališkai, “nemažančiai”, ekonominių realijų neatitinkančiai, mažai ir iškreiptai tarpbankinei rinkai sužlugdyti nacionaline valiuta pasiskolinusius skolininkus bei toliau gilinti ekonominę krizę? Paskolų susiejimo su VILIBOR praktika turėtų būti išsamiai ištirta, ir jei pasitvirtintų įtarimai dėl jos nepagrįstumo – ji turėtų būti nedelsiant nutraukta, gyventojams ir įmonėms atlyginti nuostoliai, o bankai nubausti dėl nesąžiningos konkurencijos. Galima pagrįstai manyti, kad skolininkai ar jų asociacijos turi neblogus šansus kovoti už savo galimai pažeistas teises teismuose.